

NYELV- ÉS IRODALOMTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK

LVIII. évf. 2014. 2. szám

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

ÚJABB FEJLEMÉNYEK
A NYELVI REVITALIZÁCIÓ KUTATÁSÁBAN**Bevezetés**

A nyelvi revitalizáció kérdése az elmúlt években egyre inkább a szociolingvisztikai kutatás középpontjába került, hiszen kétnyelvűségről, nyelvvesztésről, nyelvhalálról nemigen beszélhetünk anélkül, hogy a nyelvi revitalizáció szóba ne kerülne lehetőségként vagy akár sikertörténetként. A nyelv-felélesztés elméletével és gyakorlati megvalósulásaival számos szakirodalmi munka foglalkozik, melyek egyrészt esettanulmányokat mutatnak be, másrészt elméleti keretet kívánnak szolgálni az új revitalizációs programok megtervezéséhez. A magyar nyelven íródott vagy a magyarra fordított nemzetközi szakirodalomban is egyre gyakrabban szóba kerül a veszélyeztetett vagy kihalófélben levő nyelvek felélesztésének témaköre, bár terminológiája még nem egységesült teljesen¹.

A nyelvi revitalizáció, azaz a valamilyen szinten veszélyeztetett nyelvek felélesztésének, megerősítésének történetében három nagy hullámot azonosíthatunk: az első a 19. századi népnemzeti mozgalmak idejére tehető, amikor az etnikai, nemzeti önállósodás, az önálló államok megalapításának egyik legfontosabb ismérve, és a nemzeti identitás legmeghatározóbb hordozója a nemzeti nyelv lett. A második jelentős hullám a 20. század második felére, a 60-as, 70-es, egyes esetekben pedig a 80-as évekre tehető, ami a második világháborút követően a gyarmati társadalmak felbomlása és az újabb etnikai fellendülés, reneszánsz, az ún. *etnikai feléledés* vagy *revival-mozgalom* időszakával egyezik meg (l. pl. Fishman 2006).

A nyelvmegerősítő, nyelvélénkítő tevékenységek harmadik hullámát a szakma szintjén Fishman és Krauss figyelemfelhívó tudományos munkássága indította el, bár a kulturális és nyelvi feléledést tárgyaló első szakmunkaként Ellis és Mac a'Ghobhainn *The Problem of Language Revival* című könyvét tartják számon (1971). Ezt követte két évtizeddel később Fishman korszakalkotó műve, a *Reversing Language Shift* (1991), mely tartalmazza Fishman *Graded Intergene-*

¹ A terminológiai kérdések részletes tárgyalásáért lásd Gál 2010: 15–23.

rational Disruption Scale (GIDS), vagyis a korosztályok közötti kommunikációs töréspontok skáláját, amely két évtizeden keresztül elméleti keretet biztosított a szakmai elemzések, esettanulmányok elkészítésének. Krauss *The world's languages in crisis* című munkája 1992-ben jelent meg, melyben a veszélyeztetett nyelvek számát, arányát vizsgálja, hangsúlyozza a világ nyelvi sokszínűségének fontosságát, ugyanakkor jelentősége abban is áll, hogy a tanulmány egyben felszólítás is a szakma felé, melynek értelmében a nyelvcsere, a nyelvhalál folyamatát, a nyelvek eltűnését valamilyen módon lassítani kell, ez pedig a nyelvészek feladata is.

A nyelvi veszélyeztetettségre vonatkozó statisztikák szerint a világ nyelveinek jelentős százaléka kihalófélben van. Egyes becsléseknek megfelelően a mai mintegy hatezer beszélt nyelv kb. kilencven százaléka hal ki száz éven belül, ha a nyelvcsere- és nyelvvesztési folyamatok a jelenlegi ütemben haladnak tovább (Krauss 1992). Ismét mások szerint ez az arány 50% (l. pl. Krauss, idézi: Pusztay 2006). a mintegy 6–7000 számon tartott nyelvből csupán kb. 600 mondható biztonságban levőnek, a pesszimistább előrejelzések szerint inkább csak 300 (Krauss 1992: 7). Rannut elképzelésének megfelelően azonban csupán annak a 40–50 nyelvnek van reális jövője, amelyekre a számítógépes programokat, rendszereket lefordítják (l. Skutnabb-Kangas–Phillipson 2008).

A nyelvi vitalitásra vonatkozó legújabb szakirodalomban megjelent a „digitális nyelvhalál” (*digital language death*) és „digitális vitalitás” (*digital vitality*) fogalma, melyek az adott nyelvek virtuális, internetes jelenlétére vonatkoznak. Kornai szerint a digitális vitalitás korai ismérve az, hogy azon a bizonyos nyelven készülnek-e Wikipédiás cikkek, avagy sem, hiszen ez jelzi azt, hogy a nyelvnek sikerült-e betörni a digitális világba (l. Kornai 2013).

Az *Ethnologue*, a világ nyelveit nyilvántartó legnagyobb adatbázis legújabb kiadása a következő információkat közli a nyelvek helyzetével és vitalitásával kapcsolatban: a világ nyelveinek száma 7106, melyből 1519 „bajban van”, míg 915 „haldoklik”². Az *Ethnologue* ugyanakkor azokat a nyelveket is számon tartja, amelyek 1950 óta kihaltak, azaz már senki sem használja őket (még szimbolikus helyzetben sem), hiszen már senki sem azonosul azzal az etnikai identitással, amelyet a nyelv hordozott. Ennek értelmében a legújabb 17. kiadás szerint 373 ilyen nyelv van, és – számításainknak megfelelően – évente átlagosan 6 nyelv hal ki. A kiadvány történetében először a 16. kiadásban az ismert élő nyelvek száma kisebb volt, mint az előzőben: míg a 15-ben 6912 nyelv szerepel, a 16-ban 6909 (Lewis–Simons 2010: 104).

A nyelvi revitalizáció válasz a nyelvi veszélyeztetettségre: olyan komplex módszerek és stratégiák együttese, mely számos nyelvi tervezési és nyelvoktatási feladatot foglal magában, ugyanakkor a nyelvi jogok kérdéskörét is érinti.

² <http://www.ethnologue.com/world> (2014. június 24.)

Szakmai szempontból tehát több nyelvészeti kutatási területet is összekapcsol. Jelen tanulmányban a nyelvészeti vizsgálatoknak azon fejleményeit kívánom bemutatni, amelyek a nyelvi revitalizáció elméletének és gyakorlatának legújabb trendjeit képviselik, elsőként a nyelvi vitalitás kiértékelésének új kereteit, aztán a nyelvi dokumentáció és új technológiák szerepét a nyelvfelélésztés gyakorlatában.

Új eszközök a nyelvek helyzetének kiértékelésében

Mint már említettük, Fishman 1991-es alapművében publikálta a nyelvi veszélyeztetettségre és a nyelvcserre megfordítására összpontosító nyolcfokú skálát, amely a nyelvi revitalizáció szakirodalmában a legtöbbet idézett eszköz volt a nyelvek helyzetének, életképességének meghatározására. Mint neve is mutatja, a generációközi nyelvtadás jelenlétére, illetve hiányára összpontosít, és ebből a szempontból értékeli ki a nyelvek vitalitását. Abból indul ki, hogy a generációközi nyelvtadás a szülők részéről nem csupán egy személyes, egyéni döntés, hanem olyan folyamatoknak az eredménye, melyek következtében a nyelv egyre inkább teret vesz, és így a szülők már nem tartják elég értékesnek ahhoz, hogy megtanítsák a fiatalabb generációknak. A nyelvhasználati terek meghatározásával a GIDS segítségével a nyelvek elhelyezhetők azon a skálán, melynek egyik végén a nyelveket sokan használják minden funkcióban, másik végén pedig már senki sem használja semmilyen területen³.

Bár a GIDS valóban megkerülhetetlen a nyelvcserre visszafordításának eltervezésében és a nyelvek vitalitásának kiértékelésében, a szakirodalomban számos kritika is megfogalmazásra került vele kapcsolatban. Az egyik az, hogy a nyelvcserre visszafordítása egyszerűnek, átláthatónak, pontosan megtervezhetőnek tűnik, azonban a nyelvek valós helyzete ennél sokkal bonyolultabb. Egyes kutatók szerint a skála hiányosságai abban is megragadhatók, hogy elsősorban európai és európai típusú nyelvekre és kultúrákra összpontosít, így számos helyzetben, mint például az amerikai vagy ausztráliai őslakosok nyelvével kapcsolatban nem alkalmazható hatékonyan (l. Hinton, idézi: Walsh 2005: 297–298).

Egy másik kritikát Lewis és Simons fogalmaz meg, mely szerint a GIDS nem tér ki a nyelvcserre irányára, azaz nem meghatározható, hogy a nyelv gyengül vagy erősödik, illetve nem tartalmazza egy adott nyelv összes lehetséges státusát. Ugyanakkor Fishman skálájának alsó szintje, amelyik az ún. „gyenge” nyelveket írja le, nem elég részletes, éppen ezért döntöttek úgy, hogy kiegészítik azt, és megalkotják a kibővített skálát, az *Expanded Graded Intergenerational Disruption Scale*-t (EGIDS) (l. Lewis–Simons 2010). Az EGIDS tartalmazza ugyanakkor az UNESCO által kidolgozott, a nyelvi vitalitás kiértékelését szolgáló keretrendszert is.

³ A GIDS részletes leírását lásd Gál 2010: 42–5.

Az EGIDS Fishman nyolcszintes skálájával szemben 13 szintet tartalmaz: a legfontosabb különbségek a 6., illetve a 8. szinten vannak, ugyanakkor 3 új szintet is bevezet, a 0., a 9., illetve a 10. szinteket.

Szint	Megnevezés	Leírás	UNESCO
0	Nemzetközi	A nyelvet nemzetközi szinten, számos funkcióban használják.	Biztonságban levő
1	Nemzeti	A nyelvet nemzeti szinten használják az oktatásban, a munkahelyeken, a sajtóban és a kormányzásban.	Biztonságban levő
2	Regionális	A nyelvet a helyi és regionális sajtóban, hivatalokban használják.	Biztonságban levő
3	Kereskedelmi	A nyelvet a helyi és regionális szintű munkahelyeken használják.	Biztonságban levő
4	Oktatási	A nyelven való írást és olvasást a közoktatásban tanítják.	Biztonságban levő
5	Írott	A nyelvet szóban minden generáció használja, írásban a közösség egy része.	Biztonságban levő
6a	Életerős	A nyelvet szóban minden generáció használja, és a gyerekek anyanyelvként tanulják.	Biztonságban levő
6b	Veszélyeztetett	A nyelvet szóban minden generáció használja, de a fiatal szülők csak egy része tanítja meg a gyerekeknek.	Biztonságban nem levő
7	Nyelvcseré	A fiatal szülők generációja egymás között használja, de egyikük sem tanítja meg a gyerekeinek.	Egyértelműen veszélyeztetett
8a	Haldokló	A fennmaradó aktív nyelvhasználók a nagyszülők generációjához tartoznak.	Súlyosan veszélyeztetett
8b	Majdnem kihalt	A fennmaradó beszélők a nagyszülők generációjához tartoznak, vagy még annál is idősebbek, és kevés lehetőségük van használni a nyelvet.	Kritikusan veszélyeztetett
9	Alvó	A nyelv egy etnikai közösség hagyományos nyelvi örökségének emlékeként szolgál. Legfeljebb szimbolikus nyelvhasználója él már.	Kihalt
10	Kihalt	Senki etnikai identitásának nem a része a nyelv, még szimbolikus használatban sincs már.	Kihalt

1. Táblázat: Az EGIDS (Lewis–Simons 2010 alapján)

Lewis és Simons tanulmánya ugyanakkor tartalmaz egy olyan kérdéssort is, amely segít a kiértékelőnek megállapítani, hogy a szóban forgó nyelv az EGIDS pontosan melyik szintjére sorolható:

1. számú kérdés: Mi a nyelv jelenlegi identitásfunkciója?
2. számú kérdés: Mi a hivatalos használat szintje?
3. számú kérdés: Minden szülő megtanítja a nyelvet a gyerekeinek?
4. számú kérdés: Mi az írástudás státusa?
5. számú kérdés: Melyik a legfiatalabb generáció, akiknek a nyelvhasználata teljes körű?

A tanulmány szerzői egy külön skálát alakítottak ki a nyelvi revitalizáció szempontjának alkalmazásával, amelyben a szintek száma ugyanaz, mint az

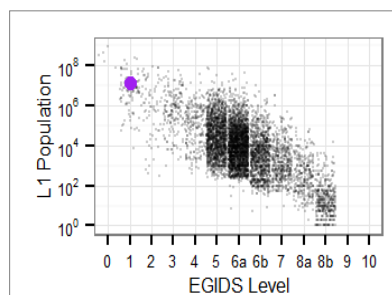
előzőben, azonban a megnevezések és a leírás az eddigi nyelvfelélesztési tevékenységeket figyelembe véve kívánja besorolni a világ nyelveit:

6a	Életerős	A nyelvet szóban minden generáció használja, és a gyerekek otthon anyanyelvként tanulják.
6b	Helyreállított	A gyermekek harmadik generációjának egyes tagjai otthon sajátítják el a nyelvet, melynek eredményeként a generációközi nyelvtadás teljes körűen helyreállt.
7	Revitalizált	A gyerekek második generációja szülei révén sajátítja el a nyelvet, akik ugyancsak otthon tanulták meg azt. A nyelvtadás az otthonokban és a közösségben megy végbe.
8a	Felélesztett	A gyerekek a nyelvet a közösségben sajátítják el, egyesek akár otthon is, és egyre többen tudják használni szóban a mindennapi kommunikáció során.
8b	Újra bevezetett	A szülők generációjához tartozó felnőttek újraépítik és újra bevezetik a nyelvet a mindennapi társas interakciókban.
9	Újra felfedezett	A felnőttek újra felfedezték a nyelvüket elsősorban szimbolikus és identifikációs célokból.

2. Táblázat: A revitalizációs EGIDS-szintek (Lewis–Simons 2010 alapján)

Az EGIDS így a nyelvek helyzetének kiértékelésében több szempontból is alkalmazható: egyrészt meghatározható a nyelvcseré irányja, az, hogy egy gyengülő vagy egy erősödő nyelvvel van dolgunk, ennek értelmében pedig értő módon lehet megfogalmazni azokat a tevékenységeket, módszereket és stratégiákat, amelyek elősegítik a nyelvnek egy alsóbb szintről egy felsőbb szintre való mozdítását.

Közzététele óta az *Ethnologue* minden nyelv állapotának kiértékelésében alkalmazza az EGIDS-et, azaz azonosítja, hogy a szóban forgó nyelv melyik szint-re sorolható, ezzel kialakítva az élő nyelvek „felhőjét”, melyet egy koordinátarendszeren ábrázol. A függőleges tengely a beszélők számát jelöli, míg a vízszintes az EGIDS szintjeit.

1. Grafikon: a magyar nyelv elhelyezkedése a nyelvi felhőn belül (az *Ethnologue* alapján)

A skálát számos más egyesület és intézmény is használja a veszélyeztetett nyelvek vitalitásának mérésében (l. pl. a SIL International nemzetközi keresztény szervezet, mely a kevésbé használt és ismert nyelvek vizsgálatával, fejlesztésével

és dokumentálásával foglalkozik). Lewis és Simons tanulmányát a Google Scholar⁴ szerint publikálása óta mintegy 40 szakirodalmi munka idézte, mely jól mutatja azt, hogy a szakmában egyre inkább elfogadott. Egyik kritikai megjegyzés vele kapcsolatban az, hogy nem veszi figyelembe a beszélők számát, a nyelvközösség attitűdjeit saját nyelvükkel szemben, a kormánynak a nyelvvel szembeni hivatalos álláspontját, illetve a nyelvi dokumentáció mértékét vagy létét (lásd Dwyer 2012). Dwyer azt is hangsúlyozza, hogy az EGIDS helyszíni kiértékelését teszi szükségessé a nyelvhasználati tereknek és a nyelv állapotának, hiszen nagyon sok nyelv esetében ezek az adatok nem állnak a szakma rendelkezésére. Ettől függetlenül egyre több tanulmány és szakmunka alkalmazza a skálát egy adott veszélyeztetett nyelv vagy nyelvváltozat státuszának és vitalitásának kiértékelésében (e.g., Hall et al. 2014, Kornai 2013, Regmi 2013, Ting–Ling 2013, Yadava 2013, Yu-Hsiu Lee 2014), és hasznos mérőeszközként fogadják el a nyelvi tervezési munkálatok előkészítésében.

A nyelvi dokumentáció és az új technológiák szerepe

A nyelvi dokumentáció talán az egyik legfontosabb része a veszélyeztetett nyelvekkel való szakmai munkának, és a kutatóknak meg kell érteniük azt a felelősséget, ami a veszélyeztetett nyelvek helyes dokumentációjával jár. Számos kritikusan veszélyeztetett nyelv esetében az egyetlen lehetőség lehet arra, hogy a nyelvet, nyelvváltozatot rögzítsék. Nagyon hosszú ideig, amikor a nyelvfelélesztés, a nyelvi revitalizáció lehetősége még nem került szóba, a nyelvi dokumentáció elsősorban a szakma érdekeit tartotta számon, kutatási célokra történt, a nyelvről, nyelvekről való tudás bővítését szolgálta. Azonban ennek az új paradigmának a fényében a nyelvi dokumentációról való gondolkodás is megváltozni látszik, amikor a legfontosabb kérdés már az, hogy a nyelvi dokumentáció milyen módon fordítható a beszélőközösség javára. Kulcsfontosságú eleme a nyelvi revitalizációnak, hiszen például az orális nyelvek esetében az írásrendszer kialakítása elősegítheti a nyelv intézményesített, formális tanítását, bár a kérdéssel kapcsolatban heves vita született, már ami a grafizáció negatív következményeit illeti⁵. Egyértelmű, hogy egy jól dokumentált veszélyeztetett nyelvnek sokkal nagyobb esélye van arra, hogy sikeres legyen a revitalizációja. Fontos ugyanakkor, hogy a nyelveket egy közösség és egy kultúra részeként értelmezzük, és így a nyelvi öko-

⁴ Magyarul: Google Tudós, mely „egyszerű lehetőséget kínál arra, hogy általános keresést végezzon tudományos irodalmi anyagokban”. L. <http://scholar.google.hu/intl/hu/scholar/about.html> (2014. június 23.).

⁵ A kérdés bővebb tárgyalását lásd Gál 2010: 121–5.

lógiai kerüljenek dokumentálásra, hiszen a nyelveket kulturális és szociális környezetükben kell vizsgálni (Grenoble 2013).

A nyelvi dokumentáció a 21. században szorosan összefügg az új technológiákkal és az elektronikus médiával. Számos szakember tárgyalta a nyelvi revitalizáció és az új technológiák kapcsolatát, hiszen az internet, a számítógép és okostelefon által segített nyelvtanulás korszakában a nyelvfelkészítés és a nyelvcsere megfordítása is új teret nyert. Hermes és King szerint ezek a technológiák egyrészt eszközei és módozatai is lehetnek a nyelvhasználatnak, illetve az új nyelvi anyagok és források gyors előállításának (Hermes–King 2013: 126).

A nyelvi revitalizáció és a technológia összefonódása nem új keletű, hiszen a szakirodalomban számos példát találhatunk arra nézve, hogy a nyelvfelkészítési módszerek mindig megpróbálták beépíteni a rendelkezésre álló csúcstechnológiát, legyen az a telefon, a rádió, a televízió, a média, illetve a multimédiás szoftverek. Fontos különbséget tennünk aközött, hogy az új technológiák valamilyen nyelvoktatási platformot szolgáltatnak-e, vagy teret biztosítanak az új nyelvhasználati funkciók számára, mint például a közösségi média esetében. A továbbiakban ezt a két szempontot külön tárgyaljuk.

A legújabb szakirodalmi munkák és esettanulmányok számos esetben bemutatják azokat az új technológiákat, amelyek alkalmazásra kerülnek a veszélyeztetett nyelvek felkészítésében, elsősorban a nyelvoktatásban: speciális szoftver készült például az Ojibwe nyelv tanulói részére (*Ojibwemodaa*, lásd Hermes–King 2013), az amerikai indián nyelvek oktatásában egyre terjednek az okostelefonra kifejlesztett mobilalkalmazások (Begay 2013), számos cikk foglalkozik az új technológiák alkalmazásával az adott közösségekben (l. pl. Galla 2010).

Az internet, egészen pontosan a közösségi média (a facebook, a Twitter stb.⁶) virtuális jelenlétet biztosít a veszélyeztetett nyelvek számára, mely lehetővé teszi a nyelvhasználók és nyelvtanulók részére a nyelv gyakorlását, új nyelvhasználati tereket teremtenek meg, ugyanakkor virtuális közösségek kialakulását is lehetővé teszi, amely nem függ a földrajzi elhelyezkedéstől (l. pl. Sallabank 2011).

Az információs technológia és az internet sok szempontból segíti a nyelvi revitalizációt: egyrészt a nyelvi és metanyelvi dokumentációt teszi lehetővé a hang- és képanyagok rögzítésével, ugyanakkor a nyelvi adatbázisokat, multimédiás szótárakat a felhasználók rendelkezésére bocsátja. Másrészt az olyan honlapok és internetes portálok kialakítása, amelyek tanulmányokat, további információkat tartalmaznak az adott nyelvről és nyelvi közösségről, elősegítheti a nyelv és a kultúra népszerűsítését és megismertetését másokkal. Nem utolsósorban az új technológiák nyelvoktatási és nyelvtanulási szerepet is betölthetnek a

⁶ Lásd Jones et al. 2013

multimédiás szoftverek, nyelvtanulási célú honlapok és internetes tanfolyamok segítségével.

Fontos ugyanakkor azt is megemlíteni, amiről már szót ejtettünk a tanulmány bevezetőjében, hogy a valamilyen szempontból veszélyeztetett vagy kisebbségi nyelv internetes jelenlétének és az új technológiákban való alkalmazásának szimbolikus jelentősége is van, hiszen erősíti a nyelv relevanciáját, szerepét és felhasználhatóságát (Galla 2010). Az ilyen nyelveknek a jelenléte az interneten vagy a digitális világban nem csak azzal segíti elő a nyelvmegőrzést és a nyelvi revitalizációt, hogy teret biztosít a nyelvhasználóknak és a nyelvet tanulóknak nyelvi készségeik fejlesztésének, hanem azzal is, hogy a nyelv ideológiai értékét is átformálja, hiszen így a kevésbé használt nyelv a kortárs világ részeként értelmezhető, mely releváns lehet egy adott csoport jövőjében (Eisenlohr 2004). Természetesen azt is fontos megemlíteni, hogy az internet és az új technológiák nem állnak minden nyelvi közösség rendelkezésére, éppen ezért nem is lehetnek relevánsak minden esetben.

Következtetések

A nyelvi veszélyeztetettség tárgyalásában a nyelvi revitalizáció valóban megkerülhetetlen lett. A szakirodalomban azt láthatjuk, hogy egyre több veszélyeztetett nyelvvel kapcsolatban megfogalmazódik az az igény, hogy akár a közösség, akár szakemberek bevonásával a nyelvcsere folyamatát lelassítsák, vagy akár meg is fordítsák, hogy új tereket biztosítsanak a nyelvhasználatnak, így tehát azt mondhatjuk, hogy a nyelvészeti, és elsősorban szociolingvisztikai szakirodalom a nyelvi veszélyeztetettségre egy aktív, tette készítő választ adott és ad.

A legújabb kutatások hangsúlyozzák a nyelv helyzete, vitalitása helyes kiértékelésének fontosságát, hiszen csak így lehetséges kialakítani a megfelelő nyelvi revitalizációs stratégiákat és tevékenységeket. Ugyanakkor a kutatásban megfigyelhető az a „digitális fordulat”, amely egyre nagyobb szerepet tulajdonít a revitalizációs célú nyelvi dokumentációnak, az új technológiák beépítésének a veszélyeztetett nyelvek oktatásába és tanításába. A legkritikusabb pont azonban változatlan: a közösség aktív részvétele. Évtizedek tapasztalata mutatja azt, hogy a sikeres nyelvi revitalizációs törekvések mindig a közösségi kezdeményezésben, befektetésben és elkötelezettségben gyökereznek (Hermes–King 2013). Ez pedig azt jelenti, hogy a közösség beleegyezése, együttműködése és részvétele nélkül bármely nyelv felélesztése gyakorlatilag lehetetlen. És bár a szakma egyre nagyobb szerepet játszik ezeknek a programoknak a kidolgozásában, elméleti keretbe való helyezésében, a végső döntés mindig a közösségé magáé.

FAZAKAS NOÉMI

Kulcsszavak: nyelvi veszélyeztetettség, nyelvi revitalizáció, EGIDS, nyelvdokumentálás, új technológiák

IRODALOM

- Begay, W. R., *Mobile Apps and Indigenous Language Learning: New Developments in the Field of Indigenous Language Revitalization*. Mesteri dolgozat, The University of Arizona. 2013. http://arizona.openrepository.com/arizona/bitstream/10150/293746/1/azu_etd_12780_sip1_m.pdf
- Dwyer, A. M., Tools and techniques for endangered-language assessment and revitalization. In Trace Foundation (szerk.) *Minority Language in Today's Global Society*. Trace Foundation. New York, 2012.
- Eisenlohr, P., *Language revitalization and new technologies: cultures of electronic mediation and the refiguring of communities*. In: Annual Review of Anthropology, 2004/Vol. 33, 21–45.
- Fishman, J. A., *Reversing Language Shift. Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Languages*. In: Multilingual Matters 1991/76. Clevedon,
- Fishman, J. A., *Language Loyalty, Language Planning and Language Revitalization*. In: Multilingual Matters. 2006.
- Gál N. *A nyelvi revitalizáció. Elméletek, módszerek, lehetőségek*. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége. Kolozsvár, 2010.
- Galla, C. K., *Multimedia Technology and Indigenous Language Revitalization: Practical Educational Tools and Applications Used Within Native Communities*. PhD disszertáció, The University of Arizona. 2010.
- Grenoble, L. A., *Unanswered questions in language documentation and revitalization: New directions for research and action*. In: Mihas, E. – B. Perley – G. Rei-Doval – K. Wheatley (szerk.): Responses to Language Endangerment. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam/Philadelphia, 2013. 43–58.
- Hall, P. – B. K. Bal, S. Dhakhwa – B. N., *Regmi Issues in encoding the writing of Nepal's Languages*. In: Computational Linguistics and Intelligent Text Processing. Lecture Notes in Computer Science. 2014/Vol. 8403, 52–67.
- Hermes, M., – K. King, *Ojibwe language revitalization, multimedia technology, and family language learning*. In: Language Learning & Technology. 2013/Vol. 17: 1, 125–44.
- Jones, R. J. – D. Cunliffe – Z. R. Honeycutt, *Twitter and the Welsh language*. In: Journal of Multilingual and Multicultural Development. 2013. Vol. 37: 7, 653–71.
- Kornai, A. *Digital language death*. PLoS ONE 2013/ 8: 10. <http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0077056#pone-0077056-g002>. (2014. május 10.)
- Krauss, M., *The world's languages in crisis*. In: Language. 1992/68: 1, 4–10.
- Lewis, P. M. – G. F. Simons, *Assessing Endangerment: Expanding Fishman's GIDS*. RRL, 2010./LV: 2, 103–20.
- Pusztay J., *Veszélyeztetett nyelvek – veszélyeztetett népek*. In: Diószegi László (szerk.), *A moldvai csángók*. Teleki László Alapítvány. Budapest, 2006. 79–87.
- Regmi, A., *Multilingualism, domains of language use and language vitality in Magar Kaike*. In: Nepalese Linguistics. 28: November 2013, 162–8.
- Sallabank, J., *Language Endangerment*. In: Wodak, R. – B. Johnstone – P. Kerswill (szerk.): *The SAGE Handbook of Sociolinguistics*. Sage.
- Skutnabb-Kangas, T. – R. Phillipson, *A Human Rights Perspective on Language Ecology*. In: Creese, A. – P. Martin – N. H. Hornberger (szerk.): *Encyclopedia of Language and Education*, 2. kiadás. Springer, New York, 2008. 3–14.

- Ting, S.-H. –Ling, T.-Y., *Language use and sustainability status of indigenous languages in Sarawak, Malaysia*. In: *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 2013/ 34: 1, 77–93.
- Walsh, J., *Will indigenous languages survive?* In: *Annual Review of Anthropology*. 2005./34, 293–315.
- Yadava, Y. P., *Linguistic context and language endangerment in Nepal*. In: *Nepalese Linguistics*. 28: November 2013, 262–74.
- Yu-Hsiu Lee, H., *Losing Chinese as the First Language in Thailand*. In: *Asian Social Science*. 2014/10: 6, 176–93.

NOI REZULTATE ÎN CERCETAREA REVITALIZĂRII
LIMBILOR ÎN CURS DE DISPARIȚIE

(Rezumat)

Articolul își propune să prezinte noile rezultate ale cercetării în domeniul revitalizării limbilor în curs de dispariție. În cadrul cercetărilor lingvistice și mai ales sociolingvistice ale sfârșitului secolului al 20-lea și începutul secolului al 21-lea, numărul studiilor privind limbile în pericol de dispariție este în creștere. Articolul prezintă o scurtă sinteză a celor mai importante perioade ale revitalizării limbilor, dar mai ales a activității lui Fishman și Krauss, creatorii cadrului teoretic al studiilor privind limbile în pericol de dispariție și al posibilităților de fortificare a acestora. Autorul prezintă cea mai nouă metodă de evaluare a vitalității limbilor, sistemul GIDS publicat în 2010. În cea de a doua parte se discută rolul noilor tehnologii în crearea posibilităților de utilizare a limbii și de dezvoltării cadrului în care se folosesc limbile în pericol de dispariție.

Cuvinte-cheie: periclitare lingvistică, revitalizare lingvistică, EGIDS, documentare lingvistică, noi tehnologii

NEW TRENDS IN THE RESEARCH OF LANGUAGE REVITALIZATION

(Abstract)

The article aims to present the newest trends in the research of language revitalization. It starts with outlining the most important periods of language revitalization activities and the role the linguists and sociolinguists played in reviving endangered languages. It gives a synthesis of the most important articles on the topic published at the end of the 20th and the beginning of the 21st century with a special regard to the theoretical framework developed by the activities of Krauss and Fishman. The article also gives an overview of the Extended Graded Intergenerational Disruption Scale created by Lewis and Simons which is a refined version of Fishman's GIDS and is used in the scholarly literature as a valid tool to measure the vitality of languages. The second part of the article outlines the newest trends and methods in language documentation as well as the role of the newest technologies in revitalizing endangered languages.

Key words: language endangerment, language revitalization, EGIDS, language documentation, new technologies